

Document	Archeologische Quickscan
Plangebied	[REDACTED]
Adviesnummer	[REDACTED]
Opsteller(s)	[REDACTED]
Datum	28-11-2023

Advies	IVO – Proefsleuven. (kosten initiatiefnemer) Eventuele doorstart naar archeologische opgraving. (kosten initiatiefnemer) Handhaven dubbelbestemming Waarde–Archeologie 2.
Vervolgtraject	Archeologie West-Friesland verzoekt de initiatiefnemer om spoedig overleg te plegen met de initiatiefnemer om verdere stappen door te nemen en een PvE te laten opstellen door een gecertificeerde archeologische instelling of bedrijf. [REDACTED] [REDACTED]

Archeologische Quickscan

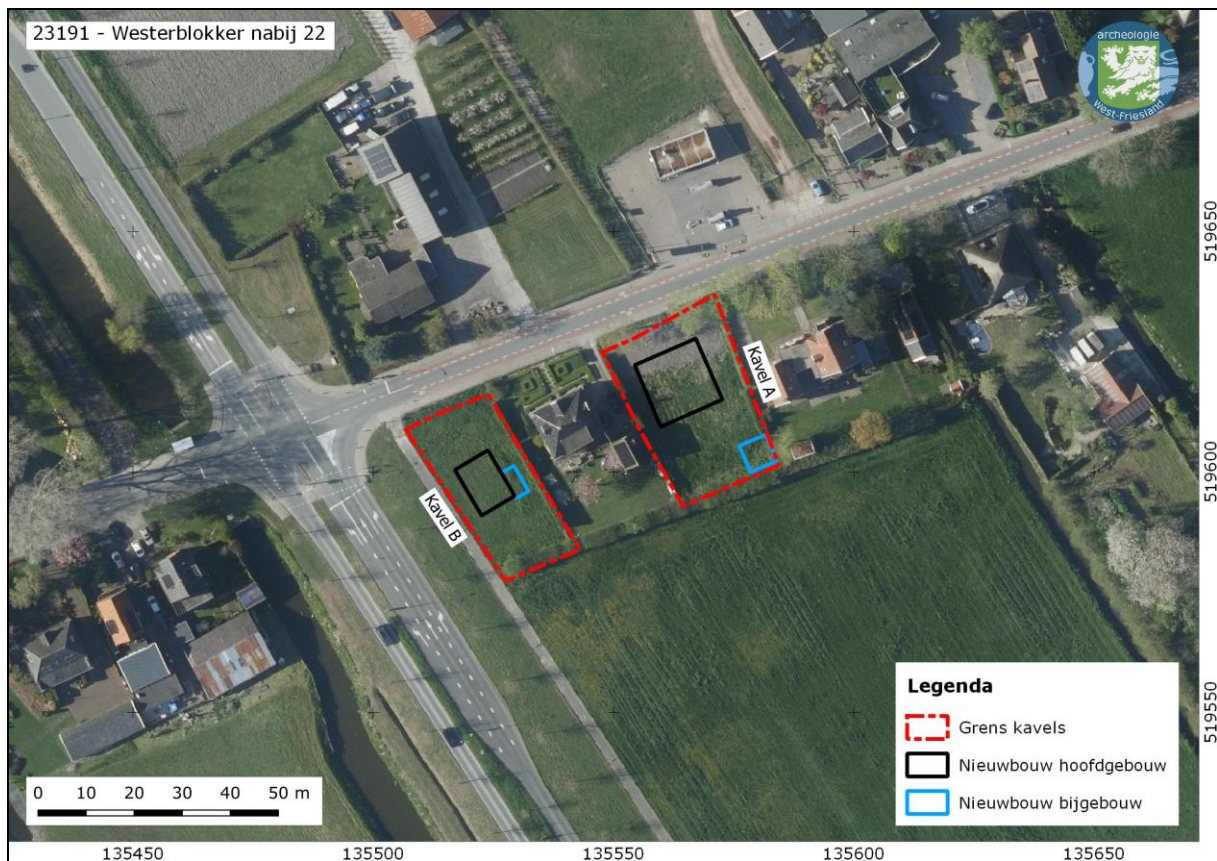
1. Inleiding

Op verzoek van [REDACTED] is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot de ontwikkeling van twee kavels nabij Westerblokker 22 in Blokker, gemeente Hoorn (afb. 1).

Het plan is om aan weerszijden van Westerblokker 22 nieuwbouw te realiseren. De kavels A en B zullen daarbij de huisnummers 20A en 22A krijgen. De twee kavels hebben een oppervlakte van ca. 890 en 660 m². Hierop kunnen hoofdgebouwen met een maximale oppervlakte van 350 en 190 m² worden gebouwd. Daarnaast is er ruimte voor bijgebouwen met een kleinere afmeting. Parkeren zal plaatsvinden op eigen terrein.

Ten behoeve van de voorgenomen ontwikkeling zijn plattegronden met een aantal nieuwbouwvarianten opgesteld. De nieuw te bouwen varianten bestaan uit een rentenierswoning, een stolp en een woning met zadeldak. Definitieve plannen zijn nog niet bekend. In onderhavige quickscan wordt ervan uitgegaan dat voor de nieuwe hoofdgebouwen een gebruikelijke bodemversturende funderingsmethode zal worden toegepast.

Ten behoeve van de geplande ontwikkeling wordt een nieuwe bestemmingsplan opgesteld.

Afbeelding 1. De locatie van de kavels (rood) en geplande nieuwbouw (zwart en blauw) op een luchtfoto (bron: PDOK). Voor kavel A is de nieuwbouwvariant met stomp afgebeeld.

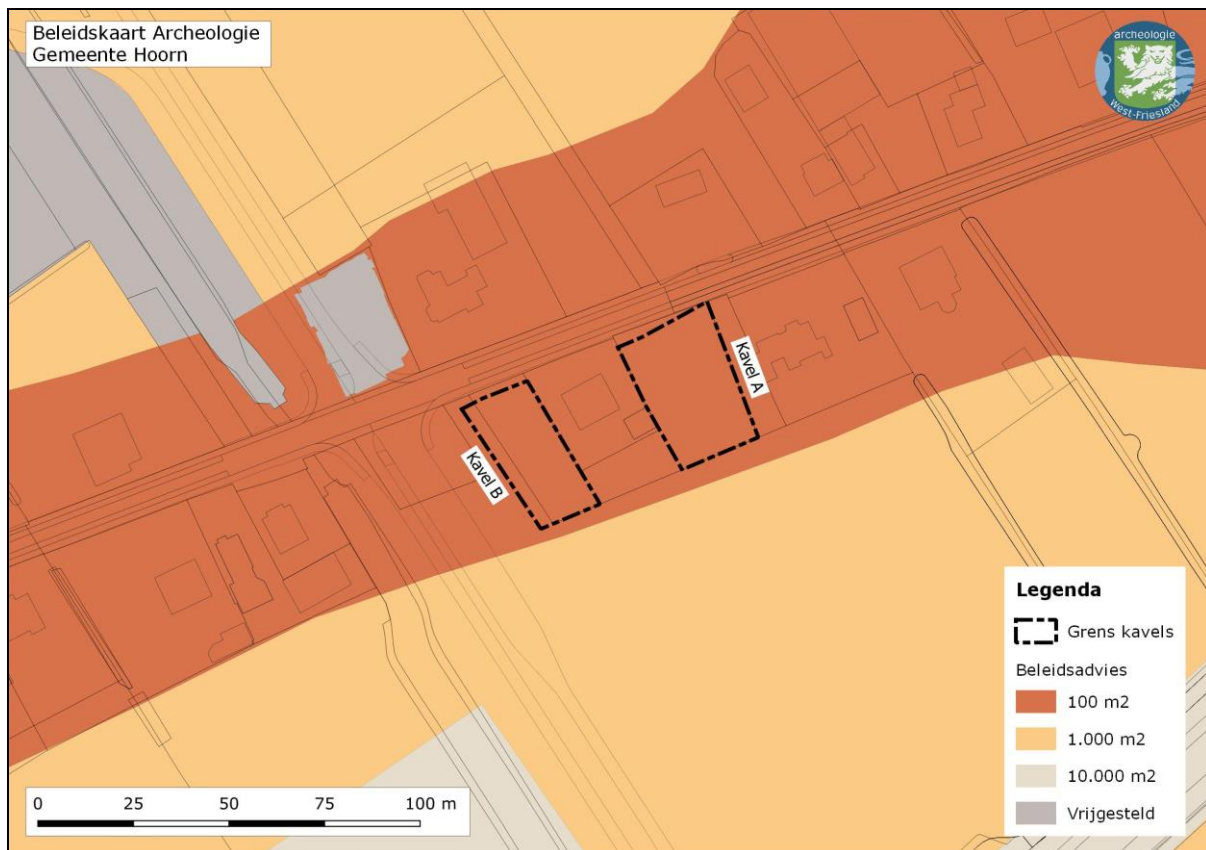
2. Bestemmingsplan en beleidskaart archeologie

De gemeenteraad van Hoorn heeft op 12 maart 2013 de 'Beleidskaart Archeologie' vastgesteld. Op deze kaart is aangegeven waar de bekende archeologische vindplaatsen zich bevinden en welke archeologische verwachtingszones er zijn in de categorieën (zeer) hoog, middel en lage verwachting. De verwachting is gecombineerd met een beleidsadvies per archeologische verwachtingszone. In 2021 is een update van deze kaart vervaardigd. Hierin zijn de reeds onderzochte gebieden vrijgegeven.

Het plangebied valt binnen het historische lint van Westerblokker, dat een hoge archeologische waarde heeft. Het dorpslint is op de beleidskaart begrensd aan de hand van historisch kaartmateriaal. Dit betekent dat rekening moet worden gehouden met het aspect archeologie bij plannen met een omvang groter dan 100 m² en dieper dan 30 cm (afb. 2).

De vrijstellingsgrenzen zichtbaar op de beleidskaart archeologie zijn voor de gemeente Hoorn vertaald naar dubbelbestemmingen Waarde – Archeologie in het Paraplubestemmingsplan Archeologie (vastgesteld 07-03-2017).¹ Voor het plangebied geldt Waarde – Archeologie 2.

¹ NL.IMRO.0405.BPArcheologie-va01 (www.ruimtelijkeplannen.nl).

Afbeelding 2. De ligging van de kavels (zwarte stippellijnen) op de beleidskaart archeologie van de gemeente Hoorn.

3. Cultuurhistorische achtergrond

Het plangebied ligt aan de zuidzijde van de Westerblokker, een binnenwaterkerende dijk. De Westerblokker met de daarlangs gelegen bebouwing is van historisch-geografische waarde (CHW codes WFR209G en WFR440G). Het dorpslint van Westerblokker is daarnaast een terrein van hoge archeologische waarde (CHW code WFR357A, AMK monumentnummer 14866).

Waarschijnlijk is de omgeving van Westerblokker in de 12de eeuw ontgonnen. Uit deze tijd dateert ook de oudste bewoning langs het dorpslint. De huizen van de eerste bewoners van het veenontginningsgebied van Blokker bevonden zich op lage terpjes aan weerszijden van dit lint. Blokker bleef in de eeuwen daarna een klein dorp met verspreide bebouwing langs het lint van Ooster- en Westerblokker. Over de mate van continuïteit van de bewoning op de percelen valt vooralsnog moeilijk iets te zeggen.

In de buurt van het plangebied was in de 15de en 16de eeuw het vrouwenklooster Bethlehem klooster met bijbehorende landerijen aanwezig. Dit klooster was gelegen ten noordwesten van het plangebied, langs de Bangert. Het kloosterterrein zelf is in verschillende fasen archeologisch onderzocht. Hierbij zijn veel sporen en een grote hoeveelheid vondsten tevoorschijn gekomen.²

Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. De kaart van Johannes Dou uit 1651-1654 laat bebouwing zien langs de Westerblokker (afb. 3). Ook ter hoogte van het plangebied is een bebouwd perceel aanwezig. Mogelijk ligt de bebouwing net tussen de twee nieuw te ontwikkelen kavels in.

² Schrickx 2015.

Afbeelding 3. Globale locatie kavels (zwarte cirkels) op de kaart van Johannes Dou uit 1651-1654 (collectie Westfries Archief).

Op de kadastrale minuutkaart uit 1824 is zichtbaar dat beide te ontwikkelen kavels deels samenvallen met het bebouwde perceel C221 (afb. 4). Dit perceel met huis en erf was destijds in bezit van boer [REDACTED]. Ook de daarachter gelegen boomgaard (C222) was van hem. Het perceel waarmee kavel A grotendeels samenvalt (C220) werd gerbuikt als weiland en was in bezit van [REDACTED] en consort.

Uit het kadasterarchief blijkt dat na 1824 geen bebouwing is verschenen binnen het plangebied.³

4. Archeologische en geologische bronnen

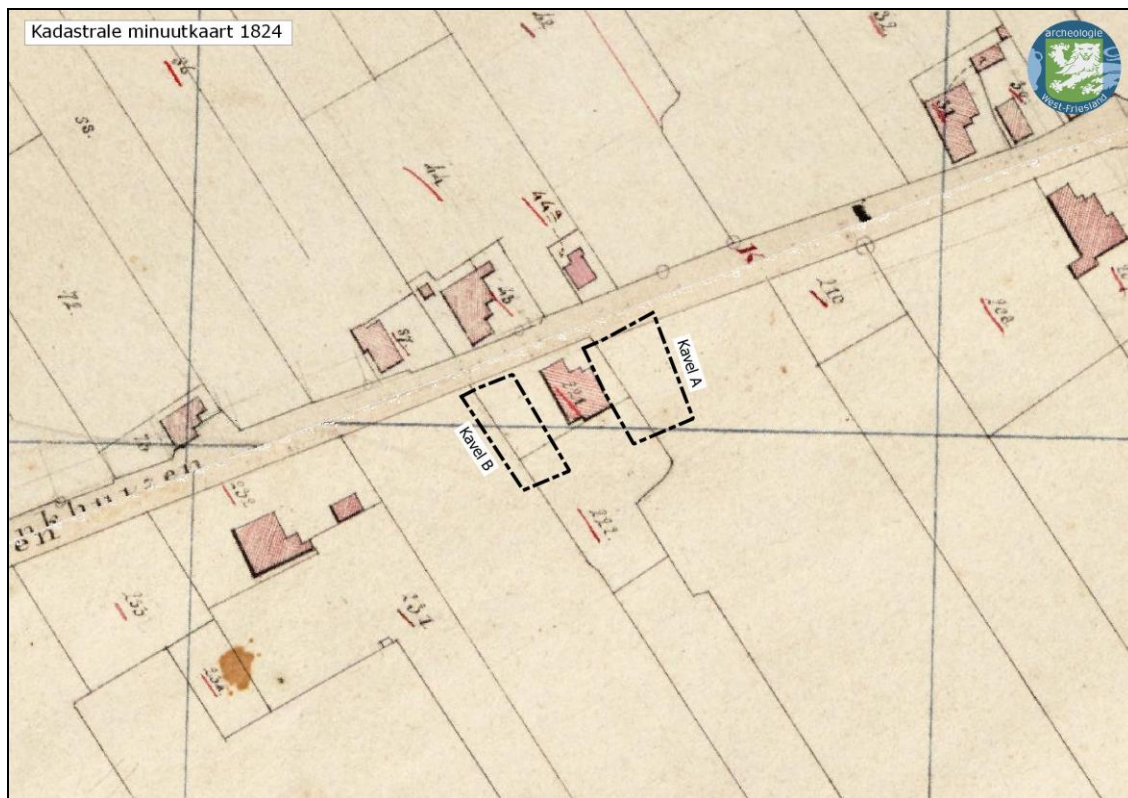
Bodemkaart

Aan de hand van bodemkaarten kan inzicht worden verkregen in de verwachting voor vindplaatsen uit de Middeleeuwen en prehistorie. Binnen het plangebied zijn op de vereenvoudigde bodemkaart van Groot Hoorn tuineerdgronden (code K9 op afb. 5) aanwezig.⁴ Dit zijn door de mens opgebrachte gronden en geven aan dat er een pakket aan humeuze ophogingen uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd aanwezig is. De gronden hebben tevens conserverend gewerkt voor mogelijk aanwezige archeologische resten uit de prehistorie.

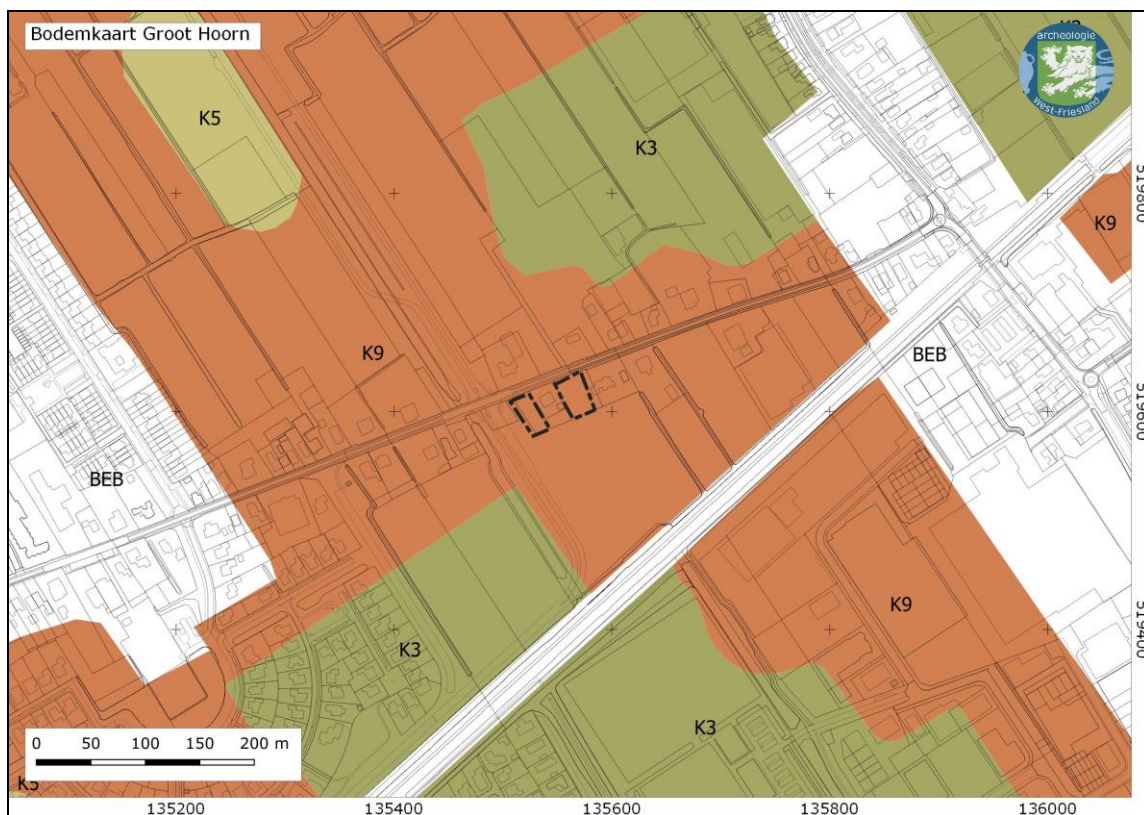
Gezien de relatief geringe omvang van het plangebied wordt de verwachting voor prehistorische vindplaatsen verder niet uitvoerig behandeld in onderhavige quickscan. Onderzoek naar prehistorische vindplaatsen is namelijk pas werkelijk zinvol vanaf een bepaalde oppervlakte.

³ Kadaster Archiefviewer.

⁴ Bles & Steeghs 1973.

Afbeelding 4. De ligging van de kavels (zwarte stippellijnen) op de kadastrale minuutkaart uit 1824 (bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Afbeelding 5. De ligging van de kavels (zwarte stippellijnen) op de bodemkaart Groot Hoorn.

Hoogtekaart

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN 3) zijn verspreid langs het dorpslint van Westerblokker verhogingen zichtbaar die kunnen worden gerelateerd aan middeleeuwse huisterpen. Ter plaatse van Westerblokker 22 is een dergelijke verhoging zichtbaar (afb. 6). Kavel B ligt ten westen van deze verhoging en bevindt zich op een iets lager gelegen deel langs de IJsselweg. Kavel A ligt op een duidelijk verhoogd deel dat verhoogde huisplaatsen op nummers 20 en 22 met elkaar verbindt. Onzeker is of ophoging binnen het plangebied uit de Middeleeuwen of later dateert. De hoogtekaart ondersteunt voor kavel A in ieder geval wel de hoge verwachting voor het aantreffen van sporen uit de Middeleeuwen.

Op de hoogtekaart valt verder op dat ten zuiden van het plangebied de loop van een gedempte sloot zichtbaar is. Deze sloot is nog zichtbaar op de kadastrale minuutkaart uit 1824 (vergelijk afb. 4 en 6). Een deel van de gedempte sloot bevindt zich ter plaatse van kavel A.

Onderzoeken en vondsten

Binnen een straal van ca. 300 m rondom het plangebied zijn verder in het verleden een aantal onderzoeken en losse vondsten gedaan (afb. 7). Deze worden hieronder kort besproken.

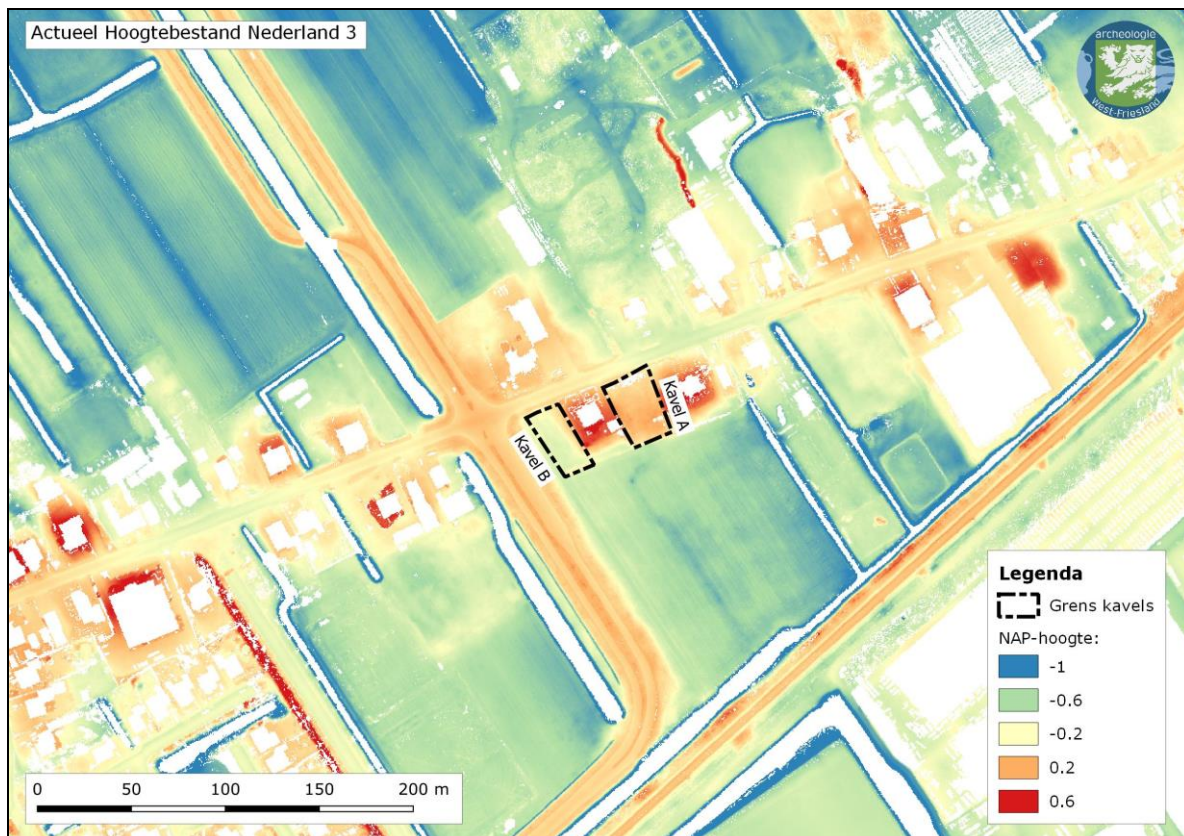
Allereerst is in de omgeving van het plangebied in 2005 in verband met de toen al voorgenomen bouwwerkzaamheden in Bangert en Oosterpolder een grootschalig bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd.⁵ Het veldonderzoek bestond uit een booronderzoek dat voor een groot deel verkennend van karakter was. In vrijwel het gehele onderzoeksgebied zijn sedimenten aangetroffen die kunnen worden toegeschreven aan een grote getij-inversierug die van het noordwesten naar het zuidoosten door het onderzoeksgebied loopt. Het archeologisch onderzoek heeft geen aanwijzingen voor vindplaatsen uit de prehistorie, Middeleeuwen of Nieuwe Tijd opgeleverd. Hiervoor is booronderzoek ook niet heel geschikt. In veel boringen is wel een laatmiddeleeuwse akkerlaag aangetroffen. Op basis van de resultaten van het inventariserend archeologisch onderzoek is destijds geadviseerd om grootschalige graafwerkzaamheden onder archeologische begeleiding uit te laten voeren. De resultaten zijn vertaald naar de beleidskaart archeologie. De vrijstellingsgrenzen voor de dorpslinten zijn gehandhaafd en voor het buitengebied is een onderverdeling in vrijstellingsgrenzen van 1.000 en 10.000 m² aangebracht (zie afb. 2).

In 2007 is direct ten noordwesten van het plangebied (ca. 15 m bij kavel B vandaan) een archeologische opgraving uitgevoerd ter hoogte van voormalig Westerblokker 33 en 35 (Archisnummer 2164988100).⁶ Aanleiding was de aanleg van de Strip, de verbindingsweg tussen de nieuwe wijk Bangert en Oosterpolder en de ontginningsas van Westerblokker. Op het terrein werd een huisterp opgegraven die is aangelegd aan het einde van de 12de eeuw. In de loop van de 14de eeuw is het perceel braak komen te liggen. In de eerste helft van de 16de eeuw is het erf opgesplitst in twee kavels die tot 2007 aanwezig waren (Westerblokker 33 en 35). Bewoning op perceel 35 was vanaf deze periode continu. Voor perceel 35 geldt dat in de 19de eeuw geen huis aanwezig was.

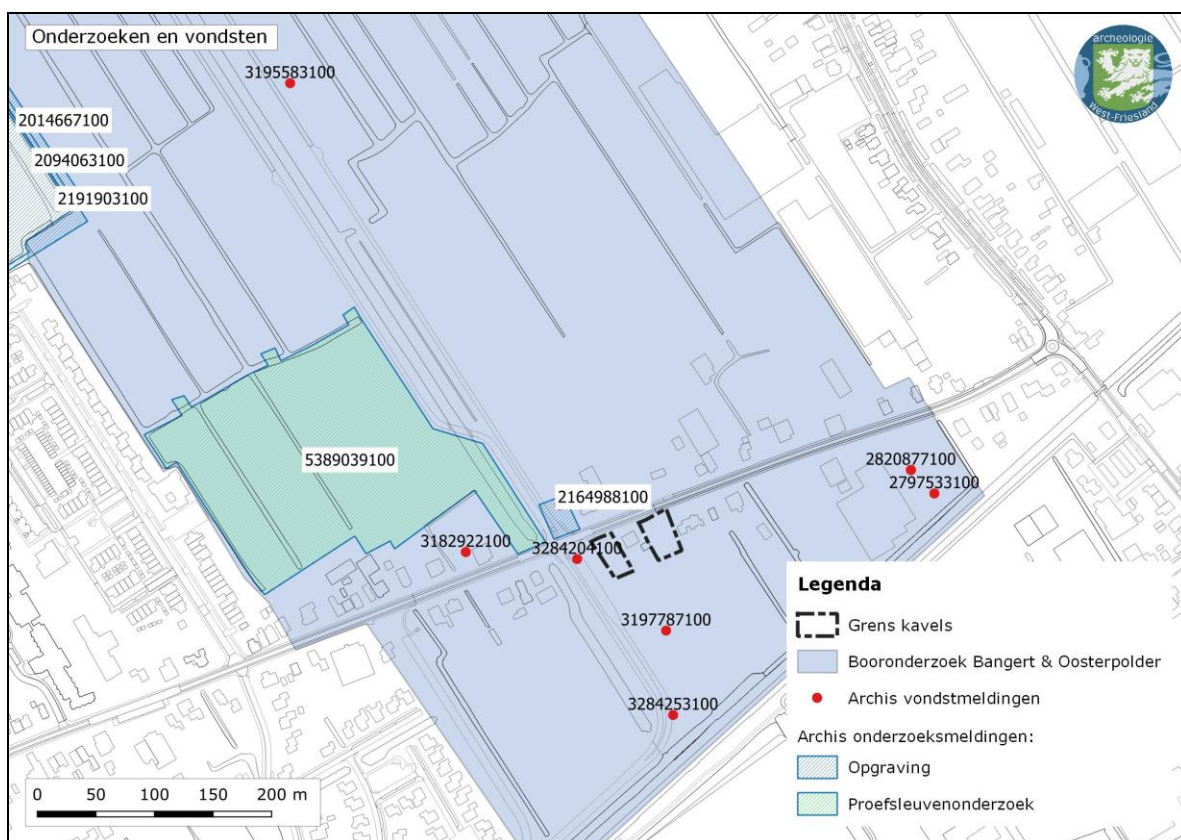
Onlangs is door ADC een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd ten behoeve van de voorgenomen ontwikkeling van Bangert & Oosterpolder fase 5A Zuid (Archisnummer 5389039100). Tijdens het onderzoek is onder andere een hurkgraf aangetroffen, een zeer bijzondere ontdekking. De datering van het graf is nog niet geheel zeker, maar in eerste instantie wordt uitgegaan van een datering in het Laat-Neolithicum (ca. 2.500 voor Chr.). Verder zijn verschillende vermoedelijk prehistorische kuilen en een greppel aangetroffen. Verspreid over het plangebied waren greppels en kuilen uit de Middeleeuwen aanwezig. Het onderzoek wordt momenteel verder uitgewerkt.

⁵ Molenaar 2005.

⁶ Van den Berg 2009.

Afbeelding 6. De ligging van de kavels (zwarte stippellijnen) op het AHN3 (bron: www.ahn.nl).

Afbeelding 7. Onderzoeken en vondsten in de omgeving van het plangebied.

Bij graafwerkzaamheden aan de Strip zijn ten zuiden van het lint van Westerblokker, vlakbij het plangebied, met de metaaldetector een bronzen gesp uit de 12de-13de eeuw en een zilveren munt uit waarschijnlijk de 15de eeuw gevonden (Archisnummers 3284204100 en 3284253100).

Tijdens een oppervlaktekartering zijn op het weiland ten zuiden van het plangebied zijn aantal scherven aardewerk uit de Late Middeleeuwen (Paffrath, grijsbakkend handgevormd en roodbakkend geglazuurd) aangetroffen (Archisnummer 3197787100).

Ter hoogte van Westerblokker 39 (stolpboerderij De Barmhartige Samaritaan) zijn enkele scherven aardewerk uit de Late Middeleeuwen aangetroffen (Archisnummer 3182922100). Het gaat daarbij om handgevormd aardewerk en Pingsdorf aardewerk.

Ten oosten van Westerblokker 14a is een waarneming verricht door de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN). Hier is een laatmiddeleeuwse woonlaag aangetroffen. Het aardewerk bestond uit kogelpot, Pingsdorf en Paffrath (Archisnummer 2820869100 en 2820877100). Ongeveer 20 m ten zuiden hiervan is tijdens (niet archeologisch) graafwerk eveneens laatmiddeleeuws aardewerk aangetroffen (Archisnummer 2797533100).

5. Conclusie

Het staat in de planning om de braakliggende kavels aan weerszijden van Westerblokker 22 in Blokker te ontwikkelen. Op beide kavels zal een nieuwe woning met bijgebouw worden gerealiseerd. Definitieve bodemroerende plannen zijn nog niet bekend. De geplande nieuwbouw zal de vrijstellingsgrenzen voor archeologisch onderzoek hoogstwaarschijnlijk overschrijden.

Gespecificeerde verwachting

Voor het dorpslint van Westerblokker geldt in principe een hoge archeologische waarde voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Op basis van de bodemkaart, de hoogtekaart en archeologische bronnen uit de nabije omgeving vallen sporen en vondsten vanaf de 12de eeuw binnen de archeologische verwachting. Historisch kaartmateriaal laat zien dat in de Nieuwe Tijd in of nabij het plangebied werd gewoond. Mogelijk bevinden de nieuw te ontwikkelen kavels zich net naast de bebouwing vanaf de 17de eeuw. Uit deze periode kunnen in ieder geval resten gerelateerd aan nabijgelegen bewoning (o.a. afvalkuilen, gedempte sloten en waterputten) worden aangetroffen.

Vanwege de aanwezigheid van ophogingslagen kunnen sporen en vondsten hier tot dieper in de ondergrond worden aangetroffen. De ophogingspakketten vormen daarnaast een goede bescherming voor de archeologische resten, waardoor daaronder ook nog sporen uit de prehistorie (en dan met name de Bronstijd) aanwezig kunnen zijn. Gezien de relatief geringe omvang van het plangebied is de hoge verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie echter niet doorslaggevend voor het advies.

Voor zover bekend zijn beide kavels al lange tijd onbebouwd. Naar verwachting zullen eventueel aanwezige archeologische resten in het verleden dan ook minimaal verstoord zijn geraakt. Het bodemarchief is vermoedelijk grotendeels intact.

6. Advies

Vanuit het gemeentelijk beleid wordt in eerste instantie geadviseerd om archeologie-vriendelijk te bouwen, dat wil zeggen de bodem niet te verstoren. Een archeologie-vriendelijk bouwplan kan worden voorgelegd aan de gemeente. Het archeologie-vriendelijke bouwplan dient te worden gekeurd door Archeologie West-Friesland.

Een niet archeologie-vriendelijk bouwplan houdt in dat de huidige situatie van de bodem zal worden verstoord tijdens het bouwproces. Onder bodemverstoring wordt verstaan:

- het verwijderen van muurwerk uit de bodem, hier onder vallen ook funderingen en palen van de bestaande bebouwing vanaf de vrijstellingsdiepte gemeten vanaf het bestaande maaiveld van de archeologische vindplaats.
- vorstranden dieper dan 30 cm
- het aanbrengen van funderingspalen, damwanden, grondverbeteringen, groutankers etc.
- bodemsaneringen, tijdelijke uitplaatsing van vervuilde grond
- kelders, ondergrondse reservoirs, overmatige boringen voor diverse onderzoeken en bijvoorbeeld wkk installaties
- kruipruimtes
- vijvers/watercompensaties
- sloten en andere ingravingen
- kabels en leiding-tracés vanaf maaiveld

Ligt het in de planning om één of meerdere van bovenstaande bodemverstoringen werkzaamheden tijdens het project uit te voeren, dan wordt het bouwproject als niet archeologie-vriendelijk geclassificeerd.

Indien de geplande ingrepen benodigd voor de nieuwbouw een oppervlakte groter dan 100 m² bestrijken en niet archeologie-vriendelijk worden uitgevoerd, is op basis van de geplande nieuwbouw en de hoge archeologische waarde een archeologisch onderzoek in het kader van de AMZ-cyclus vereist. Dit archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een **Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van proefsleuven** (BRL SIKB 4003) met een eventuele doorstart naar een **vlakdekkende archeologische opgraving** (conform protocol BRL SIKB 4004).

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek wordt bepaald of het noodzakelijk is om ook de rest van de toekomstige nieuwbouwcontouren te onderzoeken. Indien behoudenswaardige resten aanwezig zijn en behoud in situ niet mogelijk is, kunnen de resten direct worden veiliggesteld door middel van een archeologische opgraving.

Als leidraad voor het onderzoek dient een **Programma van Eisen** (BRL SIKB 4001) te worden opgesteld dat vervolgens aan het bevoegd gezag ter goedkeuring wordt voorgelegd. In bovenstaande quickscan is voor het plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting geformuleerd. Deze gespecificeerde verwachting wordt tijdens het proefsleuvenonderzoek getoetst. Een bureauonderzoek zal in dit geval geen nieuwe gegevens betreffende de verwachting binnen het plangebied genereren. Geadviseerd wordt om in dit geval een bureauonderzoek achterwege te laten en in het Programma van Eisen de gespecificeerde verwachting uit de quickscan te hanteren.

Archeologie West-Friesland kan bovengenoemd onderzoek uitvoeren, maar het kan ook door een gecertificeerd archeologisch bedrijf worden uitgevoerd. De kosten van een dergelijk onderzoek zijn, conform de Erfgoedwet (hoofdstuk 9 § 1), voor rekening van de initiatiefnemer.

Archeologie West-Friesland verzoekt om spoedig **overleg** te plegen met de projectontwikkelaar en/of koper om afspraken over het vervolgtraject te maken ([REDACTED])

Mogelijke bodemsanering heeft grote gevolgen voor de ontgravingsstrategie tijdens het archeologisch onderzoek. Het archeologisch onderzoek ontgraft tot aan de onderkant van de bewoningslaag. Het heeft onze aanbeveling om voor het starten van het vooronderzoek naar de bodemkwaliteit (zie CROW 400 hoofdstuk 2 onderzoeksfase 2.1) contact op te nemen met een archeoloog om de onderkant van de bewoningslaag en dus de diepte van de boringen te bepalen.

Als mede een strategie voor sanering te bepalen tbv het opstellen van een V&G plan (zie CROW 400 hoofdstuk 3 ontwerpfase 3.2).

Om de archeologische waarden te beschermen dient de huidige dubbelbestemming Waarde – Archeologie 2 tot in ieder geval na uitvoering van het archeologisch onderzoek behouden te blijven.

7. Bronnen

AHN3 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Berg, G.T.C. van den, 2009. Een middeleeuwse huisterp aan het dorpslint van Westerblokker. Archeologisch onderzoek op de percelen Westerblokker 33 en 35 in Blokker, gemeente Hoorn. *Hoornse Archeologische Rapporten 15*. Bureau Erfgoed, Hoorn.

Bles, R.J. & B.H. Steeghs, 1973. Structuurplan Groot Hoorn. Bodemgesteldheid en bodemgeschiktheid. *Stiboka-rapport 1073*, Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Gemeente Hoorn, 2012. Beleidskaart Archeologie (vastgesteld door de gemeenteraad op 12 maart 2013).

Kadaster Archiefviewer (www.kadaster.nl).

Molenaar, S., 2005. Onderzoeksgebied Bangert en Oosterpolder, gemeente Hoorn; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-rapport 1180*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Schricks, C.P., 2015. *Bethlehem in de Bangert. Een historische en archeologische studie naar de ontwikkeling van een vrouwenklooster onder de Orde van het Heilig Kruis in het buitengebied van Hoorn (1475-1572)*. Christiaan Schricks & Uitgeverij Verloren, Hilversum.

Soonius, C.M. & M.H. Bartels, 2012. *Toelichting Beleidskaart Archeologie Gemeente Hoorn*, Archeologie Erfgoed VVH, Hoorn.

Westfries Archief